

પદ્મિની એકાદશી : ભગવાન વિષ્ણુની કૃપા પ્રાપ્ત કરાવતી પવિત્ર તિથિ

પુરુષોત્તમ માસના શુક્લ પક્ષની એકાદશીને કમલા એકાદશી કહેવામાં આવે છે. આ એકાદશીને પદ્મિની એકાદશી અથવા પુરુષોત્તમી એકાદશી નામથી પણ ઓળખવામાં આવે છે. પદ્મિની એકાદશી હિંદુ ધર્મમાં અત્યંત પવિત્ર અને દુર્લભ માનવામાં આવે છે. આ એકાદશી માત્ર અધિક માસ દરમિયાન જ આવે છે તેથી તેનું મહત્વ સામાન્ય એકાદશી કરતાં ઘણું વિશેષ ગણાય છે. શાસ્ત્રોમાં જણાવાયું છે કે જે ભક્ત શ્રદ્ધા અને નિયમપૂર્વક આ વ્રત કરે છે, તેને અનેક યજ્ઞો અને તીર્થયાત્રાઓ જેટલું પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. ભગવાન વિષ્ણુની કૃપા પ્રાપ્ત કરવા માટે આ એકાદશી શ્રેષ્ઠ માનવામાં આવે છે.

પદ્મિની એકાદશીનો ઉલ્લેખ મુખ્યત્વે પદ્મપુરાણ અને સ્કંદ પુરાણમાં જોવા મળે છે. ‘પદ્મિની’ શબ્દનો અર્થ કમળ જેવો પવિત્ર અને નિર્મળ થાય છે. માન્યતા મુજબ આ દિવસે ઉપવાસ, જપ, તપ, દાન અને ભગવાન વિષ્ણુની આરાધના કરવાથી મનુષ્યનાં પાપો નાશ પામે છે અને જીવનમાં સુખ-સમૃદ્ધિ વધે છે. ખાસ કરીને સંતાનપ્રાપ્તિ, આરોગ્ય અને આધ્યાત્મિક શાંતિ માટે આ વ્રત ખૂબ ફળદાયી ગણાય છે.

પૌરાણિક કથાઓ અનુસાર એક વખત મહિષ્મતી નગરીના રાજા કૃતવીર્ય અને તેમની પત્ની પદ્મિનીને લાંબા સમય સુધી સંતાનસુખ મળતું નહોતું. અનેક પ્રયત્નો છતાં સફળતા ન મળતાં તેઓ જંગલમાં જઈ તપ કરવા લાગ્યા. ત્યાં મહર્ષિ અનસૂયાએ રાણી પદ્મિનીને અધિક માસની પદ્મિની એકાદશીનું વ્રત કરવાની સલાહ આપી. રાણીએ સંપૂર્ણ ભક્તિભાવથી વ્રત અને ભગવાન વિષ્ણુની ઉપાસના કરી. તેના ફળસ્વરૂપ ભગવાન પ્રસન્ન થયા અને તેમને પરાક્રમી પુત્ર કાર્તવીર્ય અર્જુનના આશીર્વાદ મળ્યા. ત્યારથી આ એકાદશીનું મહત્વ વધુ પ્રચલિત બન્યું.

આ દિવસે ભક્તો વહેલી સવારે સ્નાન કરીને વ્રતનો સંકલ્પ લે છે. મંદિરમાં અથવા ઘરે ભગવાન

વિષ્ણુ અને માતા લક્ષ્મીની પૂજા કરવામાં આવે છે. રાત્રે જાગરણ અને ભજન-કીર્તનનું પણ વિશેષ મહત્વ છે. બીજા દિવસે દ્વાદશીએ દાન અને પારણું કરીને વ્રત પૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

અધિક માસની પદ્મિની એકાદશી ભક્તિ, આત્મશુદ્ધિ અને સકારાત્મક જીવન તરફ દોરી જતી પવિત્ર તિથિ છે. આ વ્રત માત્ર ધાર્મિક પરંપરા નથી પરંતુ આત્મવિશ્વાસ, સંયમ અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિનો માર્ગ પણ દર્શાવે છે.

હિંદુ ધર્મમાં એકાદશીનું વિશેષ મહત્વ માનવામાં આવે છે. દર મહિને શુક્લ પક્ષ અને કૃષ્ણ પક્ષ મળીને બે એકાદશી આવે છે. વર્ષ દરમિયાન કુલ

ચોવીસ એકાદશી આવે છે અને અધિક માસ હોય ત્યારે તેની સંખ્યા વધે છે. એકાદશી ભગવાન શ્રીવિષ્ણુને અતિ પ્રિય માનવામાં આવે છે. આ દિવસે ઉપવાસ, જપ, તપ, દાન અને ભક્તિ

કરવાથી મનુષ્યનાં પાપો નાશ પામે છે અને આત્માને શુદ્ધિ મળે છે.

ધાર્મિક માન્યતા મુજબ એકાદશીના દિવસે ઉપવાસ કરવાથી શરીર અને મન બંને શુદ્ધ બને છે. ઉપવાસ માત્ર ખોરાકનો ત્યાગ નથી પરંતુ મનને ખરાબ વિચારોમાંથી દૂર રાખીને ભગવાનના સ્મરણમાં લગાડવાનો દિવસ છે. ઘણા ભક્તો આ દિવસે વિષ્ણુ સહસ્રનામનો પાઠ, ભગવદ ગીતાનું વાચન અને ‘હરે કૃષ્ણ’ મહામંત્રનો જાપ કરે છે.

ધર્મરંગ

વ્યોમા સેલર

તુલસીના પાનથી ભગવાન વિષ્ણુની પૂજા કરવાનું પણ વિશેષ પુણ્યદાયક માનવામાં આવે છે.

પૌરાણિક કથાઓ અનુસાર એકાદશી દેવી ભગવાન વિષ્ણુના શરીરમાંથી પ્રગટ થઈ હતી. તેમણે મુર નામના અસુરનો સંહાર કરીને દેવતાઓને દુઃખમાંથી મુક્ત કર્યા હતા. ત્યારથી ભગવાન વિષ્ણુએ એકાદશી તિથિને પવિત્ર જાહેર કરી અને કહ્યું કે આ દિવસે ઉપવાસ અને ભક્તિ કરનાર ભક્તોને વિશેષ આશીર્વાદ મળશે.

એકાદશીનું વ્રત આધ્યાત્મિક શાંતિ અને આત્મિક વિકાસ માટે ખૂબ ઉપયોગી છે. આજના વ્યસ્ત

અધિક માસની પદ્મિની એકાદશી ભક્તિ, આત્મશુદ્ધિ અને સકારાત્મક જીવન તરફ દોરી જતી પવિત્ર તિથિ છે. આ વ્રત માત્ર ધાર્મિક પરંપરા નથી પરંતુ આત્મવિશ્વાસ, સંયમ અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિનો માર્ગ પણ દર્શાવે છે

જીવનમાં માણસ તણાવ અને ચિંતાથી ઘેરાયેલો રહે છે. એવા સમયમાં એકાદશીનું વ્રત મનને શાંતિ આપે છે અને ભક્તિને મજબૂત બનાવે છે. ઉપવાસ દરમિયાન સાત્ત્વિક આહાર લેવાથી આરોગ્યને પણ લાભ થાય છે.

જે વ્યક્તિ કમલા એકાદશીનું વ્રત રાખે છે, તેમણે ક્રોધ અને તણાવથી બચવું જોઈએ. ક્રોધ અને તણાવના કારણે પૂજા-પાઠમાં મન લાગતું નથી.

પાપોમાંથી મુક્તિ: એવું માનવામાં આવે છે કે સાચા ભક્તિભાવથી આ વ્રત રાખવાથી વ્યક્તિ તમામ પાપોમાંથી મુક્ત થાય છે અને જીવનમાં સુખ, શાંતિ અને મોક્ષનો માર્ગ મોકળો થાય છે.

મોક્ષપ્રાપ્તિ: એવી માન્યતા છે કે આ એકાદશીનું વ્રત કરવાથી તમામ યજ્ઞો, તીર્થયાત્રાઓ અને દાન કરવા જેટલું પુણ્ય મળે છે

પશ્ચિમ બંગાળના કાશીબલી ગામની હાઈસ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓને લઈ સુધીર ડે નામે વિજ્ઞાનનો શિક્ષક મુંડેશ્વરી નદીના કાંઠા પર તાકીપાડા ગામના સીમાડે આવેલા. સુધીર ડે બાઉલપ્રેમી શિક્ષક હતો. અમે પણ ત્યારે રંજન બાઉલ પાસે સત્સંગ કરતા હતા.

આશ્રમના પ્રવેશદ્વારથી સુધીરે પોતાની અસલ અધ્યાપકીય પદ્ધતિમાં આશ્રમના પરિસરનું, વાતાવરણનું, નદી- ઘાસના મેદાન વગેરેનું વર્ણન બાળકો પાસે શરૂ કરી દીધું હતું. બાઉલનું સુધીર તરફ ધ્યાન ગયું. સાથોસાથ સાથે આવેલા છોકરાઓ તરફ પણ ધ્યાન ગયું. સુધીર તો તેની નિજાનંદી મસ્તીમાં બધું વર્ણન કરતો હતો, આશ્રમનું વર્ણન પૂર્ણ થયા પછી તેણે રંજન બાઉલ વિશે ખૂબ જ ઉત્સાહથી પ્રેમ નીતરતી ભાષામાં વર્ણન ચાલુ કર્યું અને આ પ્રેમસભર વર્ણન કરતા કરતા અમારી પાસે પહોંચી ગયા.

બાઉલ કથા

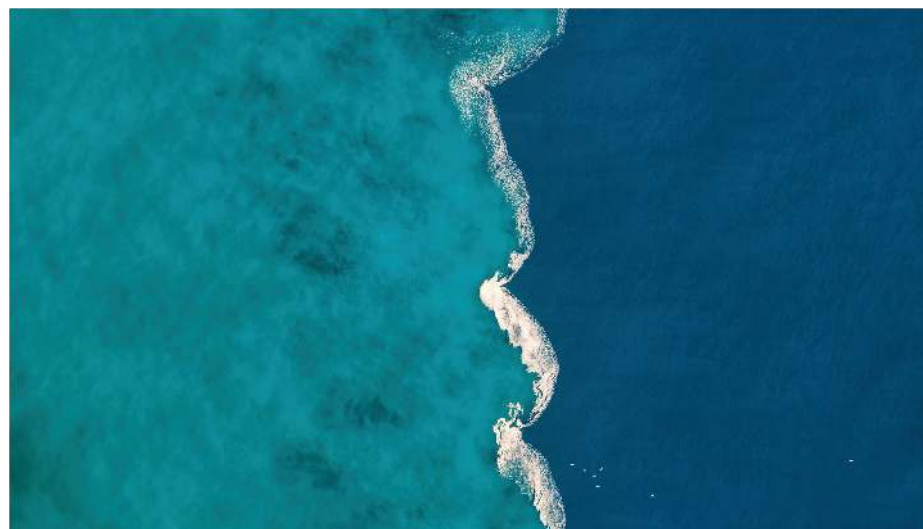

લેફ્ટેનન્ટ સતીશ વ્યાસ

આ બધી ધમાલ જોઈ બાઉલે ગોપીચંદ્ર કોરાણે મૂકી અમારી સામે જોયું અને કહ્યું કે ‘કાર્યક્રમ લાંબો નહીં ચાલે.’

શિક્ષક સુધીર અને વિદ્યાર્થીઓ અમને ઘેરી અને બેસી ગયા. સત્સંગ શરૂ થાય તે પહેલાં મારી સાથે રહેલ ચિંતન મજમુદારે

ખારું પાણી, મીઠું પાણી

રાહુલને પૂછ્યું, “બાઉલ! આપણી વાત અધૂરી રહી ગઈ, કાર્યક્રમ કેમ લાંબો નહીં ચાલે?”

બાઉલ બોલ્યા, “ચિંતનબાબુ! તમને તરતા આવડે છે? જે વ્યક્તિ સમુદ્રના ખારા પાણીમાં તરતો હોય, તેને ઓછું બળ પડે! વધુ તરી શકે! દૂર સુધી જઈ શકે! પરંતુ જે માણસ નદીના મીઠા પાણીમાં તરતો હોય તે ઓછું તરી શકે, તેને વધુ શ્રમ પડે, પૂછી સુધીરજી માસ્ટર ને!”

પ્રશ્ન પૂછ્યા વિના જ સુધીર સામેથી બોલ્યો,

“હા, ખારા પાણીની ઘનતા વધુ હોઈ, તેમાં તરવું સહેલું, જ્યારે મીઠા પાણીની ઘનતા ઓછી હોઈ, તેમાં તરવું મુશ્કેલ.”

પરંતુ આ વાત તો બાઉલની જાળ માત્ર હતી. ચિંતન ચતુર હતો તે બોલ્યો, “બાઉલ મને ગોટે ચડાવો નહીં, આપણો મુદ્દો હતો કે તમે કહ્યું કાર્યક્રમ લાંબો નહીં ચાલે, તે વાતને આ નાહવા, તરવા, દરિયાનું પાણી, નદીનું પાણી, તેની સાથે શું નિસ્ખત?”

બાઉલ હસતા હસતા બોલ્યો, “ન સમજાયું? અત્યાર સુધી તમે જે બે જણા સત્સંગ કરનાર હતા, બંને પૂરેપૂરા સજ્જ અને બાઉલત્વને સાચી રીતે માણનાર હતા. હવે, આ સુધીર માસ્ટરજી અને આ

આ સુધીરબાબુ! ખૂબ જ મીઠા પાણી જેવા, વખાણ કરશે, આ બાળકો ખોટી ખોટી અને મોટે મોટેથી તાળી વગાડી અમારી મીઠી પ્રશંસા કરશે, અત્યાર સુધી તમારા જેવા - સંતુલિત ખારા પાણીમાં સહજ રીતે વાત કરનાર મને, આ મીઠા મીઠા જળમાં તરવામાં તકલીફ થશે! તેથી હું થોડી વારમાં થાકી અને કાર્યક્રમ બંધ કરી દઈશ

અણસમજુ ભૂલકા, સહેલાણી બાળકો આવ્યા!”

પછી બોલ્યો, “આ સુધીરબાબુ! ખૂબ જ મીઠા પાણી જેવા, વખાણ કરશે, આ બાળકો ખોટી ખોટી અને મોટે મોટેથી તાળી વગાડી અમારી મીઠી પ્રશંસા કરશે, અત્યાર સુધી તમારા જેવા - સંતુલિત ખારા પાણીમાં સહજ રીતે વાત કરનાર મને, આ મીઠા મીઠા જળમાં તરવામાં તકલીફ થશે! તેથી હું થોડી વારમાં થાકી અને કાર્યક્રમ બંધ કરી દઈશ!”

બિનજરૂરી પ્રશંસા પ્રત્યે સતર્કતાની બાઉલની આ જાગૃતિથી અમને આનંદ થયો.